

Život sa Brajem

u dvanaest pisama

USKS

Udruženje slijepih
Kantona Sarajevo

*"Onome koji je otvorio vrata znanja
svima koji ne vide"*

Hippolyte Coltat

Onome koji je otvorio vrata znanja
svima koji ne vide

Hippolyte Coltat

Naziv publikacije:

Život sa Brajem u dvanaest pisama

Autor/i:

Gradimir Kragić, Suvad Zahirović, Amna Alispahić, Željko Bajić, Hamida Čomor,
Nadina Imamović, Arnesa Zenunović, Vehid Hajduković, Selmir Isaković,
Senija Okić, Vedin Hajduković, Amina Hadžić

Lektorica:

Amela Bulja

Izdavač:

Udruženje slijepih Kantona Sarajevo

Grafičko rješenje i DTP:

Sokolovic Creative

Fotograf:

Agdal Nuhanović

Izvor fotografija:

shutterstock.com

creativecommons.org

Štampa:

Dobra knjiga

Tiraž:

200 primjeraka

Sarajevo, 2021.

Uz podršku

Publikacija je rezultat rada Udruženja slijepih Kantona Sarajevo u okviru aktivnosti projekta „Unapređenje dugoročne održivosti Udruženja slijepih Kantona Sarajevo i drugih organizacija slijepih u Federaciji BiH kroz edukaciju, zagovaranje i podizanje svijesti“, finansiranom od strane MyRight - Empowers people with disabilities.

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove MyRight-a. Odgovornost za sadržaj snosi isključivo autor.

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njenih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno obavještanje izdavača.

Život sa Brajem

u dvanaest pisama

USKS
Udruženje slijepih
Kantona Sarajevo

Sadržaj

- 9 Predgovor
- 11 Louis Braille
- 13 Brajevo pismo
- 14 O Udruženju slijepih Kantona Sarajevo
- 16 O projektu
- 17 O organizaciji MyRight - Empowers people with disabilities
- 19 Kratke crtice o Brajevom pismu koje su me pratile tokom mog života
Gradimir Kragić
- 27 Moj put sa Brajem
Suvad Zahirović
- 33 Svijet iza šestotačke
Amna Alispahić
- 37 S Brajevim pismom kroz život
Željko Bajić
- 41 Šta mi znači Brajevo pismo
Hamida Čomor
- 45 Brajevo pismo, moj najbolji prijatelj
Nadina Imamović
- 49 Brajevo pismo u životu slijepog čovjeka
Arnesa Zenunović
- 53 Braj i ja
Vehid Hajduković
- 57 Brajevo pismo kao dio moje svakodnevice
Selmir Isaković
- 63 Brajevo pismo je svuda oko mene
Senija Okić
- 67 Zašto slijepa osoba treba znati i koristiti Brajevo pismo
Vedin Hajduković
- 71 Značaj upotrebe brajice
Amina Hadžić

Predgovor

Izrazi koji su radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu se u ovom dokumentu bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.

Udruženje slijepih Kantona Sarajevo, u okviru svojih statutarnih ciljeva i programskih aktivnosti, kontinuirano radi na podizanju kapaciteta samog Udruženja, ali i slijepih osoba u Federaciji Bosne i Hercegovine. Jedna od ključnih aktivnosti je promocija Brajevog pisma koju sprovodimo s ciljem motivisanja slijepih osoba da ga nauče i koriste u svakodnevnom životu. Brajevo pismo je nazvano po svom stvaraocu Luju Braju (Louisu Brailleu).

Svjesni činjenice da slijepe osobe sve manje koriste Brajevo pismo zbog upotrebe savremenih tehnologija ali i nezainteresovanosti društva da obezbijedi adekvatne uslove za učenje i korištenje Brajevog pisma, Udruženje pokušava promovisati korištenje Brajevog pisma kroz razne projekte.

Najvažniji projekat, koji je trajao više godina, a kojeg je implementiralo Udruženje slijepih Kantona Sarajevo, bio je „Podizanje kapaciteta udruženja slijepih i njihovih članova.“ Realizovan je u partnerstvu sa SRF Savezom slijepih Švedske i SRF Savezom slijepih Stockholm, a finansiran od MyRight-a (prethodno ime te organizacije je SHIA). U okviru tog projekta su obučavane slijepe osobe za korištenje Brajevog pisma.

U posljednje četiri godine organizovano je 12 radionica za promociju Brajevog pisma na kojima su učestvovalе slijepe osobe, članovi njihovih porodica i prijatelji iz Kantona Sarajevo i drugih dijelova Federacije BiH.

Svaki voditelj radionice napisao je motivaciono pismo u kojem je pokušao približiti značaj i korisnost Brajevog pisma kroz svoja iskustva te inspirisati i pozvati slijepe osobe da nauče i koriste Brajevo pismo u svakodnevnom životu.

U ovoj zbirci objavljujemo svih 12 motivacionih pisama, u autentičnoj formi, s ciljem da sadašnje i buduće generacije slijepih osoba potaknemo da razumiju, nauče pisati i nastave koristiti Brajevo pismo.

*Ploča na rodnoj kući
Louisa Braillea, Coupvray,
Francuska*

*Rodna kuća Louisa Braillea,
Coupvray, Francuska*

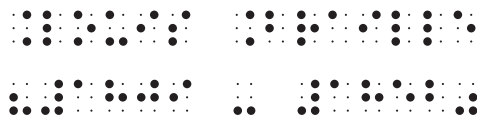
*Spomenik Louisu Brailleu,
gradski trg, Coupvray, Francuska*

*Louis Braille i student,
detalj sa spomenika*

Louis Braille

(1809-1852)

*Bista Louisa Braillea,
djelo skulptora Étienne Leroux,
Nacionalna biblioteka Francuske*

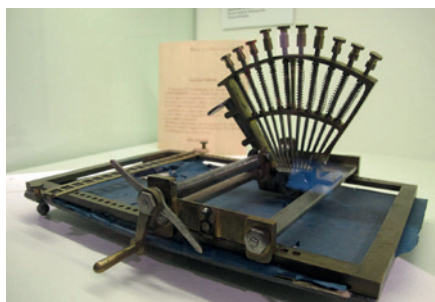
Luj Braj rođen je 1809. godine u gradiću Coupvray u Francuskoj. U trećoj godini života je, igrajući se oštrim predmetom, povrijedio jedno oko, a kasnije je infekcija zahvatila drugo. U petog godini života je potpuno oslijepio. Školovao se na Nacionalnom institutu za slijepu djecu u Parizu, gdje je kasnije i predavao. Tu je Luj naučio ogromna pisana reljefna slova koja su bila izuzetno nepraktična pa je jedna rečenica znala zauzimati cijelu stranicu. Inspirisan tačkastim vojnim kodom kojeg je vojni kapetan Šarl Barbije (Charles Barbier) pokazivao učenicima te škole za slijepe, radio je na poboljšanju i unapređenju tog koda - preteče pisma za slijepe osobe.

Sa 15 godina već je izmislio svoje pismo koje je kasnije dodatno usavršio i koje se do danas koristi u cijelom svijetu. Takođe je osmislio i muzički notni zapis za slijepe osobe. Bio je talentovan muzičar koji je svirao nekoliko instrumenata, a naročito se istaknuo kao izvrstan orguljaš. Umro je 1852. godine u Parizu u 43. godini života u kojem se ostvario kao uspješan učitelj, muzičar, istraživač i izumitelj.

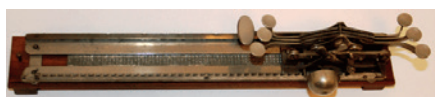
Nažalost, njegovo taktilno pismo nije imalo širu primjenu za vrijeme njegovog života jer su se nastavnici plašili prevelikog osamostaljenja slijepih, a to bi značilo da bi oni ostali bez posla. Tek dvije godine nakon njegove smrti je Francuska usvojila njegovo taktilno pismo kao zvanični komunikacioni sistem za slijepe. U narednim godinama i decenijama se značaj ovog pisma prepoznaje širom svijeta. Na Svjetskom kongresu slijepih 1878. godine je zvanično proglašen međunarodni Brajev sistem za slijepe koji se danas koristi u cijelom svijetu i na svim jezicima. Evropske akademije nauka i umjetnosti su Brajev sistem proglasile najvećim tehničkim dostignućem XIX vijeka.

Različiti dijelovi opreme koji pokazuju razvoj i upotrebu Louisove metode pisanja

Rafigraf, mašinu koja latinična slova štampa u taktilnoj formi, je izradio Pierre-François-Victor Foucault prema "dekapoint" sistemu koji je Louis Braille izmislio 1839. godine.

Ovaj prijenosni Brajllewriter sa drvom i metalom u obliku je ravnala. Širok je 33 cm, visok i dubok po 7,6 cm. Duga strana brajice je okrenuta prema korisniku, koji pritisne tipke s desne strane. Ovi ključevi probijaju rupe u metalnoj rešetki čelija sa Brajevom slovima.

LOUIS BRAILLE'S ORIGINAL FRENCH ALPHABET

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
U	V	X	Y	Z	ç	é	à	è	ù
an	in	on	un	eu	ou	oi	ch	gn	w
ill									
!	;	:	.	?	!	(	"	*	×

Prva verzija Brajevog pisma, 1824. godina

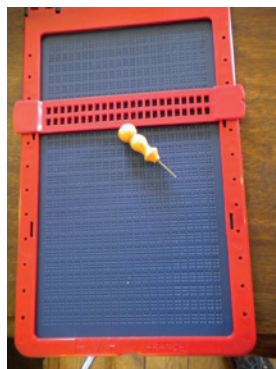

Tabla i šilo, za zapisivanje slova na Brajevom pismu

Brajevo pismo

Brajevo pismo je sistem taktilnog pisanja koji slijepim i slabovidim osobama omogućava da pišu i čitaju. Za izradu znakova Brajevog pisma koristi se šest tačkica koje se različito kombinuju u matrici 3×2 kako bi se dobila 64 znaka. Znakovi predstavljaju slova abecede, brojeve ili znakove interpunkcije. Brajevo pismo se može pisati ručno uz pomoć table i šila, mehaničkim i električnim mašinama, a u savremeno doba i pomoću kompjutera. To je reljefno, tačkasto pismo. Na papiru se određene tačkice ispupče pa je tako za svako slovo stvoren poseban znak koje slijepe osobe čitaju dodirujući ih prstima s lijeva na desno.

Brajevo pismo je imalo ogroman uticaj na pismenost i nezavisnost slijepih osoba u cijelom svijetu. Smatra se da jedino poznavanje ovog taktilnog pisma čini slijepu osobu pismenom. Iako je u masovnu upotrebu među slijepima ušlo prije više od jednog vijeka, njegova pouzdanost i korisnost u svim situacijama je i dalje neprevaziđena. Savremene asistivne tehnologije igraju važnu ulogu u životu slijepe osobe, ali samo upotreba brajice garantuje značajan nivo samostalnosti u njenoj svakodnevici. Zato je Generalna skupština Ujedinjenih nacija 2018. godine proglasila 4. januar danom Brajevog pisma, u cilju podizanja svijesti o njegovom značaju.

Osnovna slova na Brajevom pismu izgledaju kako slijedi:

⠁ A	⠃ B	⠉ C	⠇ D	⠑ E	⠋ F	⠎ G
⠠ H	⠡ I	⠢ J	⠠⠠ K	⠠⠡ L	⠠⠢ M	⠠⠠⠠ N
⠠⠠⠠ O	⠠⠢ P	⠠⠠⠢ Q	⠠⠠⠠ R	⠠⠠⠡ S	⠠⠠⠢ T	⠠⠠⠠⠠ U
⠠⠠⠠⠠ V	⠠⠠⠢ W	⠠⠠⠠⠢ X	⠠⠠⠠⠠ Y	⠠⠠⠠⠡ Z		

O Udruženju slijepih Kantona Sarajevo

Udruženje slijepih u Sarajevu osnovano je 1948. godine i do sada nije prekidalo svoj rad. U skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama registrovano je kao Udruženje slijepih Kantona Sarajevo 1997. godine kod Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo. Udruženje je dobrovoljna, neprofitna i vanstranačka organizacija slijepih osoba, a trenutno broji 400 članova.

Vizija Udruženja slijepih Kantona Sarajevo

Slijepi i druge osobe s invaliditetom su ravnopravni i aktivni članovi u društvenoj zajednici, oslobođene opterećenja koja imaju zbog invaliditeta, sa punim samopouzdanjem i vjerom u svoje sposobnosti te prihvaćene sa svim svojim specifičnostima od okoline.

Misija Udruženja slijepih Kantona Sarajevo

Stvaranje pretpostavki i uslova za socijalno uključivanje, ravnopravno učešće i sveukupnu afirmaciju slijepih i drugih osoba s invaliditetom u društvu te poduzimanje aktivnosti u svrhu smanjenja i otklanjanja diskriminacije i predrasuda prema slijepim i drugim osobama s invaliditetom.

Ciljevi Udruženja slijepih Kantona Sarajevo

1. Okupljanje slijepih osoba radi njihovog organizovanog djelovanja i poboljšanja sveukupnog položaja u društvu;
2. Poboljšanje i unapređenje uslova za ostvarivanje prava slijepih i drugih osoba s invaliditetom u oblasti obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite, dječije zaštite, rehabilitacije, zapošljavanja, penzijsko-invalidskog osiguranja, obezbjeđenja tiflotehničkih i drugih pomagala, informisanja, kulture, sporta i dr.
3. Razvoj i unapređenje društvene brige i podrške slijepim i drugim osobama s invaliditetom, radi uspješnijeg i potpunijeg zadovoljavanja njihovih potreba i zaštite prava i interesa;
4. Doprinos ostvarivanju funkcija opštinskih, gradskih i kantonalnih organa, učestvovanje u radu drugih kantonalnih institucija i organizacija obavljanjem poslova i aktivnosti na osnovu zakonskih ovlaštenja i drugih propisa;
5. Podsticanje razvoja ličnog integriteta i socijalizacije slijepih i slabovidih osoba, kao i drugih osoba s invaliditetom, organizovanjem i realizovanjem raznih aktivnosti primjerenih njihovim mogućnostima, sklonostima i potrebama.
6. Jačanje materijalnih, organizacionih i ljudskih kapaciteta Udruženja radi njegove održivosti.

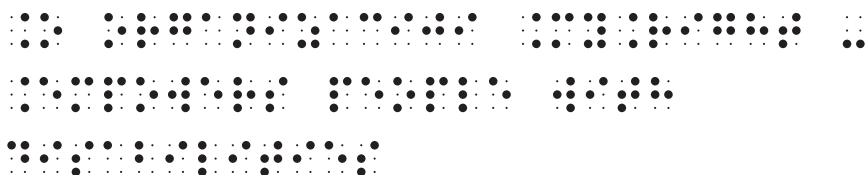
O projektu

Udruženje slijepih Kantona Sarajevo u saradnji sa SRF Švedske (Savez slijepih Švedske) i SRF Stockholm i Gotland (Savez slijepih Stockholm i Gotland), u okviru MyRight-ovog programa jačanja kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, implementiralo je projekat "Unapređenje dugoročne održivosti Udruženja slijepih Kantona Sarajevo i drugih organizacija slijepih u Federaciji BiH kroz edukaciju, zagovaranje i podizanje svijesti".

Projekat je implementiran u periodu od 2018. do 2021. godine i rezultat je višegodišnje saradnje Udruženja i partnerskih organizacija iz Švedske te procjene potreba za jačanjem organizacija slijepih osoba i njihovih članova u zagovaranju prava i promjene odnosa prema slijepim i slabovidim osobama, ali i osobama s invaliditetom uopšte.

O organizaciji MyRight - Empowers people with disabilities

MyRight - Empowers people with disabilities je organizacija koje se do 2012. godine zvala SHIA, što je predstavljalo akronim riječi koje na švedskom znače solidarnost, ljudska prava, inkluzija i pristupačnost. MyRight je krovna organizacija pokreta organizacija osoba s invaliditetom Švedske za međunarodnu saradnju, a ima dugu tradiciju pristupa invaliditetu sa stanovišta ljudskih prava.

Cilj MyRight-ovog međunarodnog programa podrške je da partnerske organizacije koje sprovode projekte razvijene u saradnji sa švedskim organizacijama koje su članice MyRight-a, kao i one koje učestvuju u zajedničkim aktivnostima, unapređuju svoje sposobnosti, znanja i vještine kako bi doprinijele povećanju uključenosti (inkluzije) osoba s invaliditetom u društvo, u skladu sa Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

MyRight sprovodi međunarodni program podrške u raznim zemljama svijeta, a u Evropi djeluje samo u Bosni i Hercegovini. Od 1998. godine kroz partnerske projekte podržava razvoj Udruženja slijepih Kantona Sarajevo, a od 2011. godine, kada otvara kancelariju u BiH, podržava i razvoj drugih organizacija osoba s invaliditetom koje su okupljene u pet koalicija u oba entiteta BiH¹. Za to vrijeme je MyRight sa spomenutim partnerima pokrenuo i koordinisao mnoštvo značajnih projekata koji se tiču monitoringa i zagovaranja prava osoba s invaliditetom, tako postavivši temelje za potpuno uključivanje osoba s invaliditetom u sve segmente društvenih aktivnosti, ali i daljnje zagovaranje za prava djece, mladih, žena i ostalih osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

¹ Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Grada Bijeljine KOLOSI;

Koalicija organizacija osoba s invaliditetom regije Doboj;

Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije
"Zajedno smo jači";

Koordinacioni odbor udruženja osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo;

Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona.

Kratke crtice o Brajevom pismu koje su me pratile tokom mog života

Bio je septembar 1964. godine kada sam sjeo u neku od zadnjih klupa prvog razreda četvororazredne škole u Vrućici. Nas 30 učenika prvačića i nekoliko onih koji su ponavljali razred. U toj školi u Vrućici te jeseni nije bilo dovoljno učionica pa je moj razred bio smješten u seoskom zadružnom domu u kojem je neki magacinski prostor bio prilagođen u učionicu. Velika učionica, na zidu slika Josipa Broza Tita i Đure Pucara Starog. Iz dvorišta doma smo gledali u školu i njeno dvorište. Učiteljica Vukosava, njoj prvi radni, a meni prvi školski dan. Kada su me stariji drugari pitali kako je u školi, ja sam rekao da ne idem u školu, ja idem u dom. Tokom zimskog raspusta školu su renovirali i onda su svi učenici bili u školi. Tako sam ja prvo krenuo u dom, a tek poslije zimskog raspusta u školu. Nakon prvog razreda, učiteljica Vukosava je upisala fakultet, a nas je do kraja četvrtog razreda učila učiteljica Dragica.

Bio je septembar 1968. godine kada sam sjeo u neku od prvih klupa petog razreda osnovne škole u Tesliću. Škola u Vrućici je bila četvororazredna pa smo nakon četiri školske godine svi prelazili u peti razred škole u gradu. Opet nas je 30 učenika, ali su to sada neki drugi učenici. Tu su oni koji su iz grada, ali i nas nekoliko iz drugih škola u okolini grada. Sada nemam učiteljicu, već nastavnike koji se mjenjaju svakog časa, a jedan od njih je razredni starješina. Razredni starješina mog 5/III razreda je Josip, nastavnik srpskohrvatskog jezika. Do škole u gradu mi je trebalo oko 40 minuta pješaćenja. Drugovi iz škole u Vrućici su sada u drugim odjeljenjima te više sa njima ne idem zajedno u školu. Škola je velika, jedina u gradu, a u njoj mnogo učenika. Tokom velikog odmora teško pronalazim drugare koje od ranije poznajem. Sve je drugačije u odnosu na školu iz Vrućice.

Bio je septembar 1972. godine kada sam sjeo u u neku od klupa kombinovanog C2 razreda u Zavodu za slepu decu i omladinu Veljko Ramadanović u

Zemunu. U razredu je samo nas sedam učenika. U ovu školu sam došao jer sam nakon povrede i dugotrajnog liječenja izašao iz bolnice kao potpuno slijepa osoba, a sa preporukom da školovanje što hitnije nastavim u nekoj specijalnoj školi za slijepce. Kako je prekid mog školovanja trajao nekoliko godina, predloženo je da nedovršene razrede osnovne škole završavam po kombinovanom i ubrzanom programu. Namjera mojih roditelja je bila da, nakon izlaska iz bolnice u decembru 1971. godine, već u februaru budem u školi. Otac je posjetio školu u Sarajevu, Derventi i Zemunu. Samo su ovi iz Zemuna obećali da bih mogao nastaviti školu od drugog polugodišta pa je odluka roditelja bila da idem u Zemun. Ipak, birokratija se ispriječila i potrebna dokumentacija, kao što su kategorizacija, rješenje o troškovima školovanja i ostalo, moj su odlazak u Zemun pomjerili za septembar 1972. godine.

Još tokom dugotrajnog liječenja u očnoj klinici u Sarajevu sreo sam neke mlade slijepce osobe koje su bile učenici škole za slijepce u Sarajevu. Ja sam još imao dobre ostatke vida i asistirao sam im da odu do toaleta, trpezarije na ručak i slično. Neko od njih je pričao i o Brajevom pismu. Meni su još u glavi bila videća slova, matematički simboli i nekoliko znakova električnih šema jer sam se interesovao za elektrotehniku i čitao tehničke časopise i novine. Čekajući na odlazak u Zemun probao sam oštrim šarafcigerom da na papiru pišem taktilna videća slova, ali nije išlo.

Već prvog dana u Zemunu nastavnik Marko mi je dao Brajevu tablu i šilo. Bila je to teška Teleoptikova tabla i moj prvi dodir sa njom je u meni stvorio mnogo nezadovoljstva - očekivao sam nešto drugo. Prva zadaća na času je bila da pišem šestotačku. Bušio sam tačke, čas s desna na lijevo, čas obrnuto, čas odozgo na dolje. Nisam mogao da kontrolišem redove, jednostavno, bio je to haos od tačaka na papiru, ali još i veći haos od tih istih tačaka u glavi. Uveče sam poželio da što prije zaspim i da se već sutra probudim u svojoj kući u Banja Vrućici. I moj školski drug Refik iz Ćoralića kod Cazina je isto reagovao. On se to prvo veče već počeo pakovati kako bi sutra ujutro krenuo kući.

Ipak, stvari su nekako krenule svojim tokom. Tačke su na papiru dobijale smisao, ispravno pišem šestotačku, pravim od prve i četvrte tačke horizontalnu liniju, shvatam međusobni odnos tih šest tačaka i pokušavam da u glavi napravim sve 63 moguće kombinacije. Refik i ja ipak nismo otišli svojim kućama sve do kraja prvog polugodišta. Stigao je i 13. oktobar - moj 16. rođendan - a ja već pišem i čitam Brajevo pismo. Mnogo bolje i brže pišem nego što ga čitam. Uvedeni su i dodatni časovi samo za učenje Brajevog pisma i nas nekoliko starijih učenika

smo na tim dodatnim časovima. Čitamo već tekstove iz neke Brajeve knjige. Ja sam Brajev bukvar nosio u sobu i naveče kasno bih u krevetu vježbao čitanje sve dok me san ne bi savladao. Svi smo učili Brajevo pismo - i oni koji su imali solidne ostatke vida, ali i mi potpuno slijepi.

Za moj 16. rođendan u posjetu mi je došao brat Tihomir i ja sam mu napisao sva Brajeva slova, a on pored njih videća slova olovkom. Tako smo se dogovorili da ja pišem Brajevo pismo, a on će ga dešifrovati i pročitati roditeljima. Brat je ubrzo nabavio i tablu pa smo se tako dopisivali. U Zemun sam stigao početkom septembra, a prvi dolazak kući je bio sredinom januara, nakon prvog polugodišta. Tokom boravka u školi, Brajevo pismo je bio jedini način da kontaktiram užu familiju; moji roditelji nisu imali fiksne telefone, nisu ga tada imali ni drugi u Banja Vrućici.

Odlazeći kući na moj prvi raspust sa sobom sam donio i jednu Brajevu knjigu. Kada je majka vidjela koliko je debela, pitala me je kako ću ja toliko toga

da pročitam. Odgovorio sam da je to samo jedna takva od mnogo sličnih knjiga koje moram pročitati da bih završio nedovršene razrede osnovne škole. Tokom raspusta su u posjetu dolazili neki rođaci, tetka i drugi, a majka je svima pokazivala tu moju knjigu. Svi su se čudili šta to može da piše toliko samo od tačkica, a nema ni jedne slike. Brzo sam zavolio taj haos od tačkica i složio sva slova u glavi, pisao sam sve što se moglo napisati. Pravio sam jednostavne tabele, neke lične za bilješke, a u košulje u prednji džep ostavljao papirić na kom je pisala boja košulje.

Školska biblioteka je ubrzo za mene postala mala, u školi sam kasnio dvije godine pa su moji interesi za čitanje išli ispred redovne lektire i časova srpskohrvatskog jezika. Pitao sam bibliotekara ima li nešto što nije iz školskog programa. Dao mi je knjigu o Luju Braju štampanu još prije Drugog svjetskog rata. Stara tehnologija štampanja Brajevih knjiga. Drugačiji papir, a tačkice kao da nisu imale pravilan raspored, svakako razmak među slovima nije bio jednak u svakoj riječi. Čitajući o Luju zavolio sam tu knjigu jer mi se činilo kao da ju je baš Luj lično štampao svojim pismom i svojim izumom štampanja knjiga.

Bio je ponedjeljak, 1. avgust 1977. kada sam počeo da radim kao telefonista u drвноj industriji Borja u Tesliću. Moja želja je bila da studiram marksizam na filozofskom fakultetu u Beogradu. Završio sam srednju trogodišnju školu pa je za upis, osim prijemnog, trebalo polagati kvalifikacioni ispit koji se sastojao od razlike predmeta. Tog ljeta sam bio na ljetovanju na Korčuli u organizaciji Saveza slijepih Bosne i Hercegovine; more, sunce i sve drugo mi nije dalo da se spremim za kvalifikacioni i prijemni ispit. Zato je ponuda da se zaposlim nakon samo 50 dana od završetka srednje škole bila nešto što se nije trebalo propustiti. Na poslu sa mnom je Brajeva tabla, šilo i nešto Brajevog papira. Trebalo je voditi evidenciju uspostavljenih veza, ponekad zapisati neki broj ili poruku i slično. Tabla je bila najbolje rješenje. Potrebe da se nešto piše je bilo sve više i više te sam nabavljao Brajeve table i ostavljao ih tamo gdje treba da se piše. Dvije su u kući, kasnije jedna u stanu, jedna na poslu, jedna u radioamaterskom klubu, jedna u Esperantskom društvu, a jedna mala sa mnom u džepu. I kao što drugi nose olovku, ja sam nosio tablicu i šilo. Zapisivao bih ponekad neki podatak u društvu u kafani, na ulici i svugdje gdje je trebalo da se piše. Dok sam bušio tačkice na tabli, svi oko mene su gledali kako to ja pišem. Neki su i sami pokušavali da buše te iste tačkice i čudili se kako se nešto može tako napisati, a još više su se čudili da se to može pročitati.

Bio je ponedjeljak, 28. mart 2005. godine, pozvan sam, kao i drugih više od 900 radnika, da sa svog radnog mjesta uzmem lične stvari i dokumentaciju o prestanku radnog odnosa. Drvna industrija Borja, najveće državno preduzeće u Tesliću, nakon više od 100 godina rada odlazi u stečaj. U kancelariji sam našao neke lične stvari, kišobran i, naravno, tablu za Brajevo pismo i šilo. Nakon 27 godina, sedam mjeseci i 25 dana, ja i moja tablica i šilo smo nezaposleni na ulici. Kako sam je donio, tako je sada vraćam kući, samo su osjećanja drugačija. Krenuo sam niz ulicu ka centru grada da se prijavim u biro za zapošljavanje, kao neko ko traži posao. Nakon stotinjak metara čujem kako me zove Čedo, službenik koji mi je upravo dao svu moju dokumentaciju iz preduzeća kojeg napuštam. Sačekao sam ga, a on mi reče da mi rješenje o prestanku radnog odnosa nije ovjereno. Pitam ga: "Pa nećeš me valjda sada vratiti na posao?" Naravno da neće, Čedo je donio pečat te mi tako na ulici ovjeri i potpisa rješenje o prestanku radnog odnosa. Dok smo ja, moja tablica i sva druga dokumentacija išli ka birou za zapošljavanje, zaključih kako sam bez posla u pravom smislu ostao na ulici.

Septembar je 2011. godine, ja sam već penzioner jer za mene i moju tablu i šilo nije više bilo posla. Iskorio sam beneficirani staž, staž kojeg su mi priznali tokom mog školovanja te jednu godinu provedenu na birou za zapošljavanje pa sam tako u mojoj 49. godini života skupio 40 godina penzijskog staža i 7. aprila 2006. godine ostvario pravo na punu penziju.

U prvi razred gimnazije u Tesliću kreće Boris, slijepa osoba, a istovremeno još jedan učenik kreće u osnovnu školu, po modelu inkluzivnog obrazovanja. Zahvaljujući projektu "Pomoć slijepim i slabovidim licima na području opštine Teslić" kojeg finansira Fondacija za socijalno uključivanje u Bosni i Hercegovini, Boris je osnovnu školu završio u školi za slijepe u Derventi. Za još neke slijepe i slabovide učenike nabavljene su moderne elektronske bilježnice sa Brajevim retkom i JAWS-om kao čitačem ekrana. Istovremeno u Organizaciju slijepih, koja će tek da bude osnovana, stiže najnoviji Brajev štampač Index Everest V4. I dok podešavam bilježnice i štampač, pored mene je tabla i šilo da zapišem ako nešto bude trebalo. Zadovoljan sam što, nakon 39 godina od mog polaska u školu za slijepe i prvog susreta sa Brajevom tablom, ovi učenici, sada u inkluzivnom obrazovanju, imaju najmoderniju asistivnu tehnologiju, ali i nekako nezadovoljan što oni ne znaju da pišu sa šilom na tabli i što sve manje čitaju Brajevo pismo. Upravo dok pišem ovaj tekst konstatujem da su Željko i Boris diplomirani socijalni radnici koji će na birou za zapošljavanje provesti ko zna koliko vremena dok ne dobiju priliku da se zaposle.

Septembar je 2020. godine, neki opšti "lockdown", svuda oko nas je COVID-19. Kratko sam u Beogradu i pozvan sam da, kad sam već tu, dođem na neki radni sastanak u Savez slepih Srbije, raspravlja se o problematici Brajeve štampe i korištenju programa za tu štampu. Program DBT nema odgovarajući standard za srpski jezik. Raspravlja se o greškama, problemu sa štampačima, a meni dođe da kažem: "Uzmite tablu i napišite šta treba da se piše." Ja na svojim tablama nikada nisam imao problema sa standardima niti da napišem šta hoću.

Imam Brajev redak "PacMate" od 20 slovnih mjesta kojeg koristim uz računar, imam i neki muzejski primjerak Brajevog retka iz 80-tih godina, imam Index Braille V2 štampač na kojem štampam tekst, taktilnu grafiku, ali se od svojih Brajevih tabli nikada ne odvajam. U torbi uz laptop je i Brajeva tabla i šilo u pregradi torbe.

Januar je 2021. godine, na Zoom platformi za 4. januar lično sam inicirao da se okupimo i obilježimo Svjetski dan Brajevog pisma. Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 17. decembra 2018. usvojila rezoluciju Svjetskog saveza slijepih kojom se potvrđuje Svjetski dan Brajevog pisma.

Svrha Svjetskog dana Brajevog pisma, koji se obilježava svakog 4. januara, je da se podiže svijest o značaju ovog pisma koje pisanu riječ pretvara u taktilni oblik na korist slijepima i slabovidima širom svijeta. Učestvuje više od 60 učesnika, a njih 18 će govoriti. To su učesnici iz svih bivših jugoslovenskih republika. I pored Brajevog retka, nekako se najbolje osjećam kada imam napisan podsjetnik na papiru. Nema tu na radnom stolu mjesta za mašinu, tabla je nekako najzgodnija. Međutim, tu je malo više teksta, a online skup treba da počne za 30 minuta. Ipak, Brajev štampač i štampanje tri strane teksta su najbolje rješenje. Na skupu govori i prof. dr Evgen Baučar iz Slovenije i priča kako je bio u rodnoj kući Luja Braja i kako je pisao na tabli na kojoj je i sam Luj pisao. Prilika da se uporede ona vremena kada Lujevo pismo nisu priznali jer su zaključili da bi u toj

školi mnogi mogli ostati bez posla i ova vremena modernih tehnologija. Zato su mi tabla i Brajevi redak, tabla i štampač nekako jednako potrebni za svakodnevne aktivnosti.

Moja nešto šira familija se u decembru i januaru borila sa COVID-19, nisam bio u bliskom kontaktu, ali razmišljam da je opasnost da se i ja zarazim više nego moguća. Onda je sve moguće pa bi bilo dobro da ostavim neki pisani tekst, neku vrstu testamenta šta da se radi ako i mene okupira COVID-19. Jedna od prvih želja u tom dokumentu je da u slučaju iznenadne smrti sa mnom ode bijeli štap, jedna moja tabla i šilo za pisanje Brajevog pisma. Ne znam kako je to tamo, koje se tehnologije koriste, ali tabla i šilo bi mi dobro došli da imam priliku nešto zapisati.

Teslić, 30. jula 2021.

Suvad Zahirović

Moj put sa Brajmem

Jednog jesenjeg, sunčanog dana majka me odvela seoskom učitelju; svi moji vršnjaci su krenuli u školu, a ona je željela da i ja budem s njima. I ja sam to želio. Dobri, pametni seoski učitelj je saslušao majku, mene pomilovao po kosi i rekao: „On ne može ići u redovnu školu sa ostalom djecom, ali postoji škola za slijepu djecu i najbolje bi bilo da ga pošaljete u tu školu.“ Majka je poslušala učitelja i počela se raspitivati. Ali i u ono je vrijeme bilo birokratije i trebalo je proći godinu i više dana da se majka izbori i da i ja konačno postanem đak prvak.

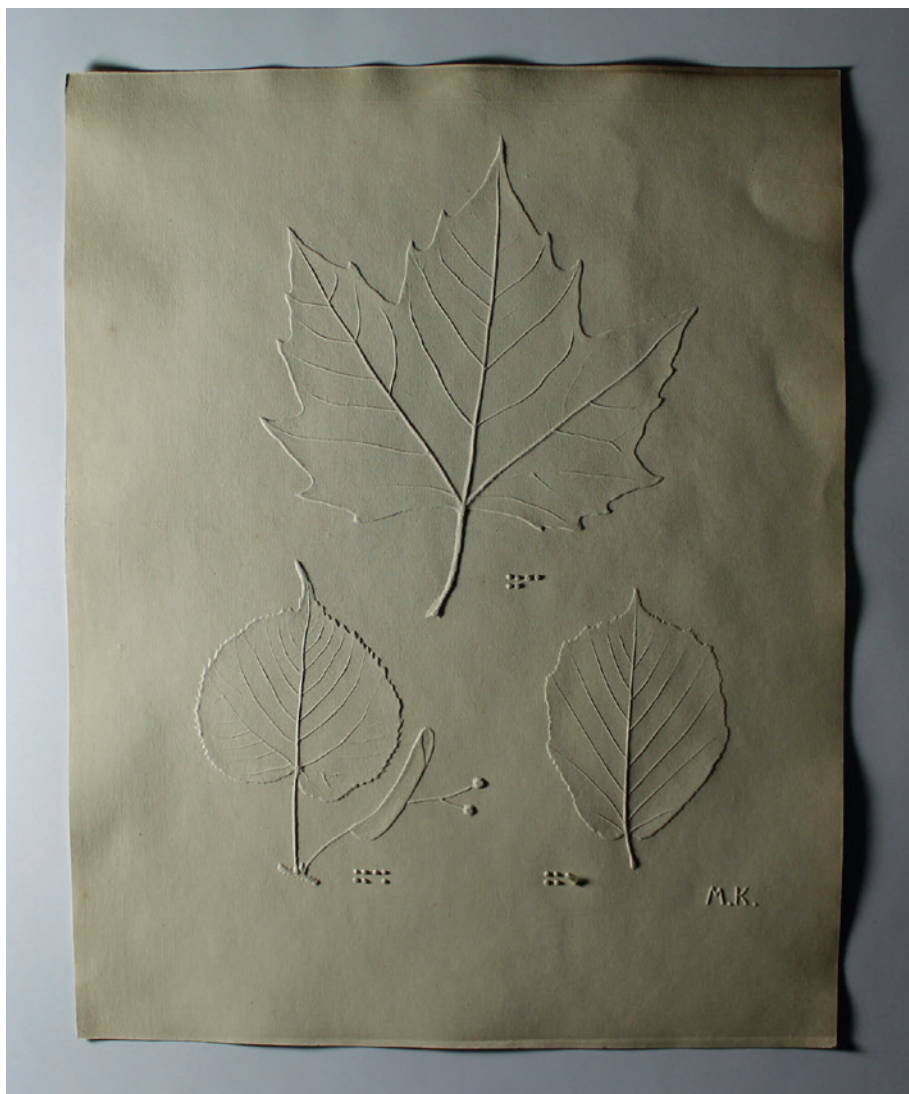
Opet jedan svijetao, sunčan novembarski dan u Sarajevu. I evo mene u školi. Majka plače, ja plačem, ali ipak je majka otišla, a mene su odveli u učionicu novim drugovima i novom početku.

Evo nas u klupama, prvačići željni znanja, ali još uvijek pomalo smeteni. Na puno se novih stvari treba brzo naviknuti.

I već prvi čas dobijem pregršt kestenova i kutiju sa pregradama. Naša učiteljica traži da ubacimo kesten u „prvu“ pregradu u kutiji i tako ponavljamo radnju i naglas govorimo u kojim se sve pregradama nalaze kestenovi: „Prva, treća, četvrta...“, „Druga, četvrta, peta...“

Tablice sa rupicama i ekseri sa velikim glavama su uskoro zamijenili kestenove i kutije. I opet: „Prva, treća, četvrta, peta...“ „U drugom redu: prva, treća, peta...“, „Druga četvrta, peta...“

I onda, jednoga dana, počinje se ostvarivati moj dječjački san. Učiteljica je podijelila bukvaru i meni i mojim drugarima. Na moje iznenađenje, u bukvaru sam našao redove tačkica. Učiteljica je objasnila da su te tačkice slova i da ćemo uz pomoć bukvara učiti čitati i pisati. Sjećao sam se bukvara mojih rođaka iz redovne škole - slike i slova. Čak sam velika štampana slova samostalno naučio. Slike u mom bukvaru su bile reljefno utisnute na stranice. Prepoznao sam auto, prepoznao bokal, cipelu...

*Iz kolekcije slika za slijepe (taktilna grafika), M. Kunz, 1902. godina
Samuel P. Hayes Research Library, Perkinsova škola za slijepe, Watertown, MA*

Uz svaku sliku su bila slova napisana tačkicama. Negdje u to vrijeme smo naučili da se slova koja učimo zovu Brajeva slova, a pismo Brajevo pismo.

I tako je počeo moj put sa Brajcem, a novi i novi vidici su mi postajali dostupniji.

U školi je postojala biblioteka, a svako od nas je želio čim prije postati članom. Moji su stariji drugovi i drugarice već posuđivali knjige. S ljubavlju su čuvali blago kojem su, za razliku od nas najmanjih, mogli pristupiti. Grabio sam prilike da barem na trenutak dodirnem stranice ispisanog teksta i još uvijek se sjećam uzbuđenja koje me obuzimalo kad bi mi to pošlo za rukom.

Nekako pred Novu godinu učiteljica je svim đacima podijelila nekakve naprave i objasnila da su to mašine za pisanje Brajevim pismom. Stariji su drugari zavidjeli nama prvačićima. Dobili smo najsavremenije mašine za Brajevo pismo marke Perkins. I ova je mašina i danas moj stalni pratilac. Tih smo se dana pripremali za prvi zimski raspust na način da nam je učiteljica izdiktirala tekst kojeg smo morali napisati na Brajevom pismu i ponijeti kući, kako bismo vježbali tokom zimskog raspusta.

Majci i mojim rođacima sam objasnio da je to pismo kojim ću ja pisati i pomoću kojeg ću učiti. Samo su gledali u tačkice i pokušavali odgonetnuti zagonetku, prepoznati oblike slova, ali nije išlo. Majka je čak željela naučiti to moje pismo kako bi mi pomogla, ali niti sam ja bio dobar učitelj, niti je ona imala dovoljno vremena da se tome posveti.

Veoma brzo je došla i prva čitanka sa pričama i pjesmicama za djecu. Sjećam se jedne priče pod nazivom Radoznali dječak. Ne znam tačno pravi razlog, ali drugovi i ja smo se takmičili ko će brže napisati naslov ove priče na Brajevom pismu. Danas vjerujem da smo u tom naslovu prepoznavali sebe.

Prolazili su školski dani, prolazile godine...

Eto mene na kraju šestog razreda. Moji su dobri drugovi i mlađi i stariji đaci. Jedan od dobrih drugara pohađa osmi razred i zadužen je za Brajevu školsku biblioteku. Često razgovaramo, često mu pomažem u slaganju knjiga i izdavanju knjiga za mlađe članove. Jednoga dana stidljivo velim: „Tako bih volio da, nakon što ti završiš osmi, ja postanem bibliotekar.“ I želja mi se ispunila.

Učenici osmog razreda su prije svih nas završili školu, a mene kao bibliotekara je čekao veliki posao na kraju školske godine. Svi razredi su morali vratiti svoje udžbenike na Brajevom pismu u biblioteku. Uspješno sam obavio zadatak. Knjige su bile složene na njihovo mjesto. Bio sam tako uzbuđen, tako puno knjiga, tako puno znanja koje nas čeka...

Školska Brajeva biblioteka postala je moje carstvo. Bio sam nekako ponosan, važan. U biblioteci sam uvijek mogao imati svoj mir, da maštam, da čitam, da pričam sa mojim prijateljima, da skrijemo među knjige naše male tajne...

U višim razredima osnovne škole mi je razredni starješina bio nastavnik Ante Bartulović, čovjek koji je puno razmišljao o načinima da različite stvari učini dostupnim slijepim ljudima. Inovacije su bile njegovo područje interesovanja. U vrijeme kad sam ja pohađao školu konstruisao je tiflograf, spravu pomoću koje smo mi, djeca, mogli crtati na papiru, a pomoću koje je na papiru ostajao trag u obliku nizova tačaka. I opet, modifikacija Brajevog pisma.

Braj me je, kao i puno, puno slijepih ljudi, odveo daleko i otvorio mnoštvo mogućnosti. Ako bih se prisjetio svih zgoda vezanih za Brajevo pismo, uzelo bi to puno puno prostora da se one zabilježe, a puno vremena ljudima koji bi sve to čitali.

Sjećam se studentskih dana i reakcije nekih djevojaka kada su nas srele na hodniku studentskog doma i kad su, ne mogavši se oteti utisku, jedna drugoj doviknule: „Hej, stani, vidi ovo! Nikad nisam vidjela ovoliko knjiga na jednom mjestu.“ Mi smo prasnuli u smijeh, znajući koliko malo prostora na običnom pismu zauzima količina teksta koja je bila u knjigama koje smo mi nosili.

J danas, u vrijeme novih tehnologija koje pružaju neviđene mogućnosti za slijepe ljude, Brajevo pismo je neprevaziđeno i nenadomjestivo. Možete naučiti da koristite nosače zvuka na kojima su pohranjene bilješke, možete koristiti sintetizatore govora i pametne telefone, ali da biste čitali poeziju, da biste je doživjeli, nema alternative staroj dobroj brajici.

A za sami kraj ovog mog prisjećanja i podsjećanja na značaj Brajevog pisma u životima slijepih ljudi ću ispričati anegdoticu iz privatnog života.

Naime, uobičajili smo bili da našoj kćeri prije spavanja čitamo razne priče. Skoro je uvijek to činila moja supruga. Ali jedne je večeri naša kćerkica poželjela da ja čitam priču. I pristao sam. Za razliku od večeri kad je mama čitala priče, ja sam ugasio svjetlo i čarolija je počela. U mraku se čuo samo moj glas i tiho šuštanje od povlačenja prstima po tačkicama. Kao da je negdje tiho, tiho šumilo more. Čarolija je bila zadivljujuća, a ja sam kao otac dobio novu ulogu. Kćerka je jako, jako rijetko željela da joj opet mama čita priče.

Volio bih kad bi slijepi ljudi doista vrednovali značaj Brajevog pisma i prihvatili ga kao dio identiteta slijepih. Možemo koristiti nove tehnologije, možemo imati pristup novim znanjima, ali ako ne poznajemo i ne koristimo Brajevo pismo ostat ćemo uskraćeni za pismenost koja je karakteristika svih ljudi, a odreći ćemo se i dijela našeg identiteta.

Tuzla, novembar 2020.

Amna Alispahić

Svijet iza šestotacke

Bilo mi je pet godina kada me mama, drhtavom rukom držeći moju malu ruku, uvela u zgradu koja će u kasnijim godinama umnogome obilježiti moj život. Duboko nesvjesna stvari koje su me činile različitom od druge djece, plakala sam i otimala se baš kao i druga djeca te dobi, misleći da je vrtić ili - kako su ga ljudi u toj zgradi zvali - „predškolsko“ mjesto gdje će me roditelji ostaviti i potom, kada za to dođe vrijeme, možda zaboraviti doći po mene.

Vremenom, shvatila sam da će po mene dolaziti svakoga dana i počela sam se osjećati sretno i ponosno, koliko zbog onih koji su me okruživali na tom lijepom mjestu, toliko i zbog novih znanja koje sam svakodnevno usvajala.

U prvom razredu učiteljica je pomenula slova. Poučena iskustvom svojih drugara iz ulice zatražila sam olovku i papir, ponosno naglašavajući kako znam pisati. Učiteljica, divna žena koja mi je obilježila život, donijela mi je šta sam tražila. Danas znam da ono što sam pisala na papiru nisu bila nikakva slova, već se radilo o škrabotinama bez početka i kraja, škrabotinama djevojčice koju su, pogrešno, svi lagali tako što su joj govorili da piše i crta baš onako kako treba.

Blaga, kakva je uvijek bila, moja me učiteljica bez obzira na sve to pohvalila. „Divno,“ rekla je, „ali hajde da naučimo i nešto što dosad nisi znala.“ Stavivši pred mene spiralno uvezanu, srednje debelu knjigu, učiteljica je okrenula prvi list, postavila moje ruke na papir i upitala me: „Šta misliš, šta je ovo?“ Objasnila sam što sam detaljnije mogla: „Ovo su neke male, zanimljive, bockave tačkice.“ Upitala je: „Koliko ih je ovdje?“, pomjerajući moje prste ka jednom mjestu na papiru. Pažljivo sam pipala, a onda svečano izjavila: „Drugarice učiteljice, šest ih je!“ a zatim, neposlušno pomjerivši ruke gdje mi je bila volja, nastavila ushićeno: „A ovdje, ovdje je samo jedna!“

Moj svijet počeo je dobivati sasvim novu punoću i značenje kada sam, nekoliko trenutaka kasnije, saznala da ta jedna tačka zapravo predstavlja jedno, prvo slovo abecede i azbuke, a da su bockave tačkice, u stvari, Brajevo pismo.

Moja je prva slikovnica imala taktilne slike ispod kojih je stajao tekst pisan pismom koje sam nepunih tri mjeseca ranije savladala. Zamolivši učiteljicu da slikovnicu za vikend ponesem kući, dva dana sam se pravila važna pokazujući drugarima iz ulice blago u mojim rukama. Sa beskrajnom znatiželjom opipavali su tačkice, a igra koja je trajala puna dva dana uključivala je pogađanje slika samo putem dodira. Bila sam glavna u maloj raji - znala sam brajicu.

U teškim, ratnim vremenima stajala sam uplašena pored improvizovane školske klupe, bojažljivo stavljajući na nju svoju Brajevu mašinu. Osjećala sam da me svi gledaju. Tog prvog dana u redovnoj školi izašla sam iz prostorije koja je predstavljala učionicu sa jedinom djevojčicom koju sam od ranije poznavala, kako bismo zadubljene u „ozbiljan“ razgovor provele veliki odmor. Vraćajući se, zatekle smo šestero naših drugara kako stoje oko mog stola, bojažljivo pipkajući stranice koje sam na prethodnom času ispisala brajicom. Neko je pritisnuo nekoliko tipki na mojoj mašini, a učionicom se prolomio veseo smijeh kada se, na kraju reda, sa mašine oglasilo zvonce upozorenja.

To je zvonce oglasilo početak moje integracije - dječije snove, nadanja, simpatije, prijateljstva, smijeh, povjerenja i sitne izdaje, život kakvim ga danas poznajem. U tom i takvom, ispunjenom životu ništa nije moglo proći bez brajice.

U osnovnoj i srednjoj školi, a kasnije i na fakultetu, Brajevom pismom ispisivala sam svoje bilješke, Brajevom pismu podučavala sam svoje prijateljice, upravo su tim pismom bile ispisane prve knjige u koje sam se zaljubila, knjige koje će, vremenom, postati jednom od mojih najvećih ljubavi.

Moj prvi dnevnik - ispovijest mladalačkog, uzavrelog srca - bio je, naravno, ispisan brajicom. Ali dok su moje prijateljice svoje dnevnike krile u zaključanim ladicama svojih radnih stolova, moj je neskriven, ali tajan, uvijek stajao na vidnom mjestu.

Jednoga dana, u već davnjoj prošlosti, poštar je na moja vrata donio pismo poslano izdaleka od nekoga ko mi je mnogo značio. Otvarajući kovertu sam osjetila tačkice pod prstima, a zatim, prešavši na dno ispisanog papira, pročitala ime koje mi je

*mjesecima zaokupljalo misli i post scriptum:
„Beskrajno je vrijedno znati Brajevo pismo, a ja sam
ga zbog tebe naučio.“*

Tada, a naročito sada kada me život naučio koliko je ono zaista važno, često u sebi ponovim riječi iz post scriptuma: „Beskrajno je vrijedno znati Brajevo pismo...”

Željko Bajić

S Brajevim pismom kroz život

Tehnologija je divna stvar. Ali tehnologija nas u kritičnom trenutku može izdati, a Brajevo pismo nikad!

Prve tačkice na Brajevom pismu ispisao sam na teškoj metalnoj tabli, možda sličnoj onoj na kojoj je prve riječi ispisao sam Louis Braille... Međutim, ubrzo smo kao prvačići prešli na Brajeve pisace mašine i sve što ću napisati u naredne dvije decenije školovanja biće na pisačkoj mašini – od prvog razreda osnovne škole pa do završetka postdiplomskog studija.

Na jednu stranu pisanje, na drugu čitanje. Prva knjiga do koje sam došao bio je Morski vuk Jacka Londona, jedna prava pravcata kupusara. Bilo je to na kraju prvog razreda osnovne škole. Već u drugom sam u školskoj biblioteci uzeo knjigu Veli Jože Vladimira Nazora. Nije bitno što ništa nisam razumio, bilo je bitno da čitam. Nažalost, nije bilo puno toga za čitanje; i danas se sjećam da je školska biblioteka brojala 104 naslova – priča za djecu, zbirki pjesama ali i udžbenika od prvog do osmog razreda. Ni tih udžbenika nije bilo nešto puno. Sjećam se da sam već do prvog polugodišta četvrtog razreda pročitao bukvalno sve, uključujući i najobimnije djelo, biografiju Josipa Broza Tita koja je imala, valjda, 18 svezaka. Dok su se druga djeca igrala loptom ili zanimala nečim drugim, ja sam čitao i čitao. Nije mi bio dovoljan dan. Pisao sam po časopisima o tome, znao bih noću pod jorganom čitati Brajevu knjigu, pažljivo vodeći računa da me ne otkrije dežurni vaspitač.

U srednjoj školi, na fakultetu i na postdiplomskom studiju morao sam voditi bilješke jer, jednostavno, nikakvih udžbenika nije bilo.

Kao prvi diplomirani slijepi žurnalist u bivšoj Jugoslaviji počeo sam sarađivati na radiju. I, naravno, nezaobilazno je bilo Brajevo pismo. Čitao sam svoje tekstove sam, već od druge emisije u kojoj sam imao svoju rubriku. Nikad nisam bio zadovoljan svojim čitanjem i svojim glasom; uvijek sam znao da može mnogo bolje. Valjalo je prevariti i mikrofoni koji „čuje“ kako vučete prste po papiru.

Onda je u moj život došao zaokret, kao i u životima pripadnika starijih generacija. Počeo je rat. Prvo sam bio izbjeglica, a kasnije sam opet počeo raditi ono jedino što sam znao, kao novinar. Više nije bilo moje Brajeve pisaće mašine. Srećom, neko mi je poklonio (kao humanitarnu pomoć) Brajevu tablicu s četiri retka i šilo. E upravo tom tablicom i tim šilom narednih godina prehranjivao sam sebe i suprugu, a značajno finansijski pomagao i članove porodice.

Ta minijaturna Brajeva tablica pouzdanija je od svakog kompjutera. Na običnom, malo debljem komadiću papira možete napraviti bilješku kao što to rade ljudi koji vide koristeći olovku i papir. U mom poslu je to neobično važno jer, naprimjer, u živom reporterskom javljanju morate zapisati neki detalj za koji vam se ni slučajno ne smije desiti da ga zaboravite!!!

Radeći kao autor brojnih emisija „uživo“ uvijek sam pred gostima demonstrirao čitanje Brajevog pisma. Na početku emisije obavezno bih pročitao uvodni prilog, katkad i po nekoliko minuta. To bi goste redovno impresioniralo. Time sam postigao da me niko od gostiju nikad više ne zaboravi. Čak i ako dužeg uvoda nema, preda mnom je podsjetnik na Brajevom pismu; napisanih pitanja se

obično ne pridržavam, ali na goste sama činjenica da se služim pismom o kome, po pravilu, ne znaju ništa ostavi dubok utisak.

U prilici sam da u novije vrijeme objašnjavam zdravstvenim radnicima koja je ogromna korist od uputstva na Brajevom pismu na kutijicama s lijekovima. Na svom tragičnom iskustvu sam se u to najbolje uvjerio.

Tokom posjete jednom francuskom supermarketu slučajno sam na polici s kafom napipao ambalažu s Brajevom oznakom. To je ono o čemu maštam - da jednog dana svi artikli, ne samo lijekovi, budu obilježeni Brajevim oznakama.

Svi koji vam kažu da bi to poskupilo proizvod ... ili bezočno lažu ili ne znaju o čemu govore!

Ne, nije odgovornost na njima! Odgovornost je na nama! Samo ako smo dovoljno ubjedljivi da je Brajevo pismo za nas isto ono što je olovka i papir za čovjeka normalnog vida, tek tada za nas i za Brajevo pismo ima nade.

Sarajevo, 25. juna 2019.

Светлана

Светлана

Светлана

Hamida Čomor

Šta mi znači Brajevo pismo

"Koračaj ili umri" - riječi su poznatog pjesnika koje sam kao nedužno, krhko biće, ne razumijevajući ništa, morala prihvatiti. Od rođenja ne vidim; takvom sudbinom određen mi je put vječite borbe...

Uvidjevši da ne mogu ništa promijeniti, roditelji su me odveli u internat za slijepe, smatrajući ga jedinom nadom za moju budućnost. Odlazak u tu ustanovu predstavljao mi je veliki izazov. Odvajanje od roditelja doživjela sam na bolan način te sam se s time borila s tugom i strahom. Neobjašnjivo mi je teško opisati žal za majkom koja mi je udahnula život, podižući me s ljubavlju i toplinom. Bez obzira na to, svoju ranjivost nisam smjela pokazivati, već sam se morala doimati hrabrom; izražavanje emocija nisu dopuštala stroga pravila internata koja su mi kao utjehu nudila pretrpan raspored aktivnosti. Moj odlazak u internat nije bio postepeno prirodno odvajanje, već svojevrsna amputacija.

Izgubivši svaku nadu da ću odatle skoro otići, prihvatila sam nefleksibilan raspored i zadana pravila. Intelaktualni razvoj se više poticao u odnosu na emocionalnu autonomiju koja je, zapravo, bila suspregnuta - tuga, strah, zabrinutost, uznemirenost i slični osjećaji nisu bili dopuštani pa sam kao dijete brzo naučila ne otkrivati ih. Kao „lijek” protiv čežnje za domom nudio se rad te je stoga dnevni raspored bio ispunjen aktivnostima. Bio je to period u kojem sam se suočavala s posebnim izazovima. Prepuštajući se situaciji u kojoj sam se našla, otkrivam strategiju preživljavanja koja omogućuje svakodnevno funkcionisanje, odnosno prilagođavanje na život u internatu. U takvoj situaciji je do izražaja došla moja sposobnost prilagođavanja novim okolnostima i pozitivan stav prema životu. Boreći se, uspjela sam živjeti sretnim i smislenim životom.

Vrlo brzo sam stvorila navike i interesovanja za mnoge aktivnosti. Moja prva reakcija na Brajevo pismo bila je pozitivna. Ne plašeći se gomile šifriranih tačkica na bijeloj površini, savladala sam ga i zavoljela veoma brzo. Pokazujući veliko interesovanje za čitanjem, učlanila sam se u školsku biblioteku. Čitanje knjiga postala je moja duševna rekreacija.

Pri prvom dolasku kući svima sam pokazivala šta sam naučila u školi. Vještu igru jagodica mojih prstiju po papiru niko nije smatrao čudom, već otkrićem. U svim segmentima učenja sam svojim neiscrpnim vrelom životne energije i stvaralačkim snagama izazivala divljenje u svojoj okolini.

Kroz stvaralački rad otkrivala sam ljudima svoj unutarnji svijet predodžbi i doživljaja, obasjan svjetlošću svih onih koji su bili spremni pružiti mi ruku. Nesebično su pokazivali tolerantnost bez predrasuda, empatiju i razumijevanje za mene, osjećajući da u sebi nosim „kristalne iskrice vedrine.”

Ne prihvatajući model bespomoćnosti, osjećala sam se sposobno, samostalno i kompetentno. Brajevo pismo je bila moćna poluga moje integracije u društvo.

Internat sam napustila kao neovisni čitač. Postizanje tog cilja učinilo me beskrajno sretnom.

Odrastajući, sve više sam shvatala svrsishodnost dobrog poznavanja Brajevog pisma. Čitanjem i istraživanjem spoznala sam životne i duhovne vrednote; na taj način sam uspjela razviti psihosocijalnu i intelektualnu zrelost. Iako je proces rehabilitacije kroz koji sam prošla bio uspješan, ne mogu se oteti utisku kako je teško i porazno suočiti se s činjenicom da je bio uzaludan. Uprkos svemu, moje subjektivne percepcije individualnih i društvenih događanja nisu negativne.

Danas, ja sam izgrađena ličnost, svjesna svoje posebnosti - i čvrstine i ranjivosti - zbog specifičnih okolnosti mog odrastanja, ali i činjenice da su mi baš one pomogle da naučim da volim, učim, razumijem i prihvatim život. Duboko osjećajući smisao pjesnika ovih riječi s početka priče, dostojno koračam.

Koristeći Brajevo pismo sam opstala, sačuvala svjetlost duše, ne gubeći se u mraku nepismenosti i neznanja. Brajevo pismo je simbol mog dostojanstva!

ANNA KRAVCHENKO
ANNA KRAVCHENKO
ANNA KRAVCHENKO

Nadina Imamović

Brajevo pismo, moj najbolji prijatelj

Prvi susret sa Brajevim pismom

Moj prvi susret sa Brajevim pismom dogodio se prije deset godina, kada sam kao učenica sedmog razreda došla u Centar za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu, u Sarajevu. Rođena sam u Goraždu kao visoko slabovidna osoba, gdje sam završila prvih šest razreda osnovne škole. Budući da nisam poznavala Brajevo pismo, prve godine mog obrazovanja bile su prepune izazova. Svoje školske udžbenike čitala sam uz pomoć lupe, a za pisanje sam koristila sveske sa podebljanim linijama. Najviše me rastuživalo to što nikada nisam mogla pročitati ono što sam napisala. Često su me pratile i glavobolje zbog toga što sam uz velike napore pokušavala da pišem i čitam.

Kada sam došla u Centar za slijepu i slabovidnu djecu, prvo što me impresioniralo bilo je Brajevo pismo. Često bih uzimala velike Brajeve udžbenike od svojih prijatelja i držala ih u rukama. U tim trenucima maštala sam kako ću jednog dana i ja biti u mogućnosti da pročitam sve te knjige.

Veliku zahvalnost dugujem svom tadašnjem vaspitaču, profesoru Ismetu Dediću, koji me svakog utorka s velikim strpljenjem podučavao Brajevom pismu. U roku od mjesec dana naučila sam sva Brajeva slova. Vrlo brzo sam počela da pišem na Brajevoj mašini. Ostatak svog osnovnog i srednjeg obrazovanja završila sam koristeći Brajevo pismo.

S Brajevim pismom ka ostvarenju životnih ciljeva

Brajevo pismo je u moj život donijelo mnogo pozitivnih stvari. Prije svega, postala sam samostalnija u svakodnevnom životu. Moj san da čitam velike Brajeve knjige se napokon ostvario. A što je najvažnije, uz pomoć Brajevog pisma sam postala diplomirana socijalna radnica. Ne postoje prave riječi kojima bih mogla iskazati svoju ljubav prema Brajevom pismu.

Brajevo pismo je najbolji prijatelj slijepih i slabovidnih osoba

Smatram da je i pored savremenih tehnologija Brajevo pismo na prvom mjestu. Ono nas nikada neće izdati. Ne postoji nikakav virus ili tehnički problem koji ga može uništiti. Stava sam da je svaka slijepa i slabovidna osoba koja ne poznaje Brajevo pismo, a nije u mogućnosti čitati crni tisak, nepismena bez obzira na nivo formalnog obrazovanja.

Toplo preporučujem svim slijepim, a posebno slabovidnim osobama koje svoj život otežavaju koristeći male ostatke vida za čitanje, da nauče i u što većoj mjeri koriste Brajevo pismo.

Brajevo pismo je doista naš najbolji i najvjerniji prijatelj!

Sarajevo, 15.oktobra 2020.

Brajevo pismo u životu slijepog čovjeka

Brajevo pismo je izvor snage i inspiracije slijepog čovjeka.

Prebirući po sjećanju, shvatih da sam prije nešto više od 20 godina pronašla sredstvo za ostvarenje svih životnih ciljeva koje sam sebi postavila radi ličnog zadovoljstva i produbljivanja osjećaja vlastite vrijednosti. To sredstvo je bila brajica, jedino pismo za slijepe.

U predškolskom dobu sam smatrala da je svijet stvoren baš po mojoj mjeri i da ću nekim čudom naučiti pisati slova, riječi koje za mene, pored semantičkog, imaju i emotivno značenje te da ću crtati sve ono što dječija mašta proizvede. Međutim, učiteljica me zajedno sa ostalim drugovima u svijet stvarnosti uvela pričajući priču o Brajevoj mašini i šest čarobnih tačkica koje ne samo da oblikuju slova, već na neki način i budućnost slijepog djeteta.

Kao radoznalo dijete željno igre nisam pridavala mnogo važnosti učenju brajice. Za mene je bukvar bio gutač slobodnog vremena, kao zmaj iz bajki. Iz njega je učiteljica čitala s ljubavlju i čvrstom vjerom da će u nama probuditi kreativnost.

Međutim, škola je donosila nove izazove i mnoga pitanja o životu i svijetu. Iznenada sam shvatila da ću bez Brajevog pisma ostati bez dragocjenog znanja, daleko iza svojih drugova, pa sam počela trenutke čitanja i pisanja doživljavati kao ugodne. Zapravo, sada znam da je razlog bio taj što se preda mnom počelo stvarati nešto konkretno; od mnogobrojnih tačkica i slova nastajale su rečenice, pjesmice, pripovjetke i sve ono što je zaokupljalo moju, tada dječiju pažnju i oblikovalo me kao ličnost.

Budila sam se i tonula u san osjećajući pod prstima dodir brajice, jer je ona nešto sa čim se slijep čovjek saživi i ne odvaja. Tako sam pročitala brojne knjige koje su u meni probudile buru raznih emocija i dale mi inspiraciju da doživim svijet oko sebe onako kako je najbolje za moj razvoj i za podnošenje postojanja svih prepreka sa kojima se suočavamo.

Mogu reći da Brajevo pismo u djetinjstvu slijepog čovjeka postavi jasnu granicu između njega i djece koja nisu slijepa, jer da me je tada neko pitao: „Po čemu se razlikujete ti i tvoji drugovi iz drugih škola?“, rekla bih da je to način na koji čitamo i pišemo.

Kasnije, u višim razredima osnovne škole, kao i u srednjoj školi, Brajevo pismo mi je pomagalo da kanališem svoje misli i osjećanja jer sam čitala i pisala ono što se događalo oko mene, kao i svoja zapažanja koja su dopirala iz mlade glave pune pitanja i nepotpunih odgovora. Sjećam se da su moja razmišljanja o budućnosti uključivala i korištenje brajice.

A onda su se pred nama počele stvarati neslućene mogućnosti korištenja modernih tehnologija. Postala sam zainteresovana za sve nove stvari za koje bih saznala i koje bi mi mogle koristiti u budućnosti. No, nisam ni slutila da će kompjuteri postati korov koji uništava pismenost slijepog čovjeka.

Vrijeme je brzo prošlo. Kao odrasla žena koja je naučila brojne životne lekcije plativši ih suzama i razočarenjima i dobivši uz njih na dar mnoge kvalitetne životne osobine, kao što su upornost i strpljenje, znam da me bez Brajevog pisma život nigdje ne bi odveo. Bila bih kao grana otrgnuta od stabla, koja se suši i truli, beskorisna i odbačena u stranu zbog straha da će drugima zapinjati na putu.

Šest tačkica brajice pomogle su mi da svoj život pretvorim u divan mozaik koji mi, kada pogledam, stvori osmijeh i da snagu da podignem glavu, smjelo koračajući putem životnih izazova. Slova su se pretvarala u riječi, a riječi u rečenice koje su sadržavale poruke pune inspiracije za život pun smisla, satkan od lijepih trenutaka iza kojih stoji spoznaja da vrijedim i da pomoću napisanog, naučenog i pročitnog mogu donositi odluke koje, pored moje budućnosti, nerijetko utiču i na živote mojih bližnjih, onako kako mislim da je najbolje.

Pored modernih tehnologija koje svakako treba koristiti, slijep čovjek ne smije zanemariti i nikada zaboraviti Brajevo pismo jer je ono, na neki način, dio našeg identiteta. Osjetite li drugi, koji nisu osobe sa invaliditetom, da bježimo od vlastitog identiteta nezainteresovanošću za i nepoznavanjem svog pisma, početak će nas gledati sa manje poštovanja, bez volje da nam pomognu u našoj borbi za bolje sutra.

Na trenutak svi zastanimo i razmislimo koliko nam znači Brajevo pismo, a oni koji ga ne znaju, neka razmisle koliko bi im značilo da ga nauče uz malo truda, dobre volje i slobodnog vremena. Nemojte se oslanjati samo na kompjuter, tablet ili mobitel... Sve to se kvari, padne sistem i odoše dokumenti, a cijena toga je velika. Poznavanje i korištenje Brajevog pisma, vjerujte, nema cijenu.

Posvetimo djelić slobodnog vremena učenju, čitanju i pisanju Brajevog pisma, kao i podučavanju drugih brajici, jer ćemo im time pomoći da pronađu smisao života.

Sarajevo, juli 2021. godine

Vehid Hajduković

Braj i ja

U jednom pitomom bosanskom selu rođen sam kao slijepo dijete. Obzirom da je mojim roditeljima to bio već treći slučaj, nastanak mene im nije preteško pao. Moje odrastanje naizgled je prolazilo bez problema, jer su valjda roditelji imali „uhodan sistem“ odgoja slijepog djeteta. Mnogi tvrde da sam izrastao u umiljatog dječaka, a ja još uvijek nisam pojmio svoj nedostatak. Ono malo vida što sam sa sobom donio zakoračivši u život sam koristio kako sam znao i umio. Kao i za ostalu djecu, za mene je livada bila livada, kuća bila kuća, drvo bilo drvo, ali brzo sam shvatio da su u očima iste ove djece te stvari ipak bile nešto drugačije. Dakle, vrlo brzo sam shvatio da sam, u stvari, slijep.

Sa navršениh sedam godina krenuo sam u Zavod za slijepu djecu u Sarajevu „da učim školu.“ Ni za taj odlazak od kuće roditelji naizgled nisu marili jer sam im ja bio treće iskustvo. Prvi školski dani meni bijaše pomalo čudni, ali kažu da je to slučaj i kod sve ostale djece. Sa ono malo vida i uz pomoć dosta svjetla počeo sam tamnim flomasterom po bijelom papiru škrabati debele grafičke oblike što se slovima zovu. Čini mi se da sam zavolio školu, ali sam se u nju definitivno zaljubio kada sam krenuo učiti Brajevo pismo. Učitelji i ja brzo smo shvatili da samo Brajevo pismo može donijeti rezultate.

Tačkica po tačkica... i nastajale slova. Slovo po slovo formirale riječi. Od tih istih riječi vrlo brzo nastadoše kratke, a onda i malo duže rečenice. Vremenom su te iste rečenice pisane Brajevim pismom formirale prve literarne radove kojih se i danas s radošću sjetim. Jedva sam čekao odlazak na raspuste kako bih sa svojim vršnjacima pričao o školskim iskustvima. Njihova su nekako sva bila ista i razlikovala se od mojih. Tek kada sam kamenčićima na zemlji istakao njihova imena Brajevim pismom shvatili su i zašto.

Godina po godina, razred po razred, tako se odmotavalo moje školsko klupko. Što sam se više uspinjao ka višem razredu, sve sam više volio Brajevo pismo i sve više shvatao njegov značaj. Nije bilo prisutno samo na školskoj nastavi, već je veoma brzo postalo i moja svakodnevnica. Male zabilješke, velike želje, a i pokoje tajno pisamce – sve je to bilo uredno ispisivano Brajevim pismom. Svaka do tada pročitana knjiga, svaka društvena igra, skoro svaka životna aktivnost je

već tada u pozadini imala Brajevo pismo. Već tada sam zamišljao svoj samostalni život koji ću u potpunosti prilagoditi sebi uz pomoć Brajevog pisma. Zamišljao sam se kako samouvjereno otvaram poklopac kutije sa natpisom „Kafa“. Bio sam u sebi ponosan zamišljajući kako u supu sipam prah iz kutijice sa natpisom „Biber“.

Krenuh u srednju školu. Iskustva nova, obaveza mnogo više, a navike iste. Sve će biti mnogo lakše kada znaš kako se nositi s njima. Stara dobra brajica. I tako, godina za godinom, i taj dio života, kažu najljepši, prohuja kao vjhor. Če-

sto se sa ponosom sjetim kako sam pred golemim auditorijem čitao svoj maturski rad istipkan na Brajevoj mašini.

Prošlo je od tada dosta godina. Obistini se slućeni poklopac sa natpisom „Kafa“; naslutih sebi kutijicu sa Brajevom napomenom da je u njoj biber. Tu je još mnogo ceduljica. Zahvaljujući Brajevom natpisu sam sebi sinoć ispunio želju – poželio sam obući crvenu košulju. Valjda se niko neće zavući u moj ormar i zamijeniti ceduljice.

I na svome poslu se družim s taćkicama, valjda je život tako htio.

Ispod mojih jagodica, taćku po taćku, slovo po slovo, i tako redom, izlaze knjige koje sa nestrpljenjem išćekuju mnogi moji slijepi prijatelji. Neću ih razočarati. Sve dok budem mogao, samo za njih ću proizvoditi to taćkasto carstvo.

Jer bez Brajevog pisma, jednostavno, NE MOGU, NE ŽELIM I NEĆU!!!

www.berlin.de

www.berlin.de

Selmir Isaković

Brajevo pismo kao dio moje svakodnevice

Dopustite mi da na početku ovog mog skromnog teksta kao doprinosa afirmaciji Brajevog pisma citiram svoju tezu koju sam pominjao na mnogobrojnim skupovima kojima sam prisustvovao, ali i u medijskim istupima: „Slijep čovjek, ma koliko rječit bio i kakvim god vještinama vladao, nije pismen ako ne poznaje Brajevo pismo.“

Obzirom da sam slijep od rođenja, taktilna percepcija mi je bila i ostala važna u poimanju svega što se nalazi u ambijentu oko mene.

U ranim danima djetinjstva, dok još nisam došao na školovanje u nekadašnji Zavod, a danas Centar za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu Sarajevo, igrao sam se i družio sa svojim vršnjacima, a i onima nešto starijim, i nisam tada spoznao šta to znači da neko ne vidi. Iako sam od njih čuo „Selmir ne vidi“, i dalje je nad mojom glavom bio upitnik „A šta je to?“

Dosta vremena sam provodio i sa mojim starijim rođakom Munirom koji mi je jednog dana rekao da ja neću ići u školu sa djecom s kojom se družim, već u Sarajevo. Ja svega toga i nisam bio nešto svjestan sve do momenta kad me otac stvarno nije doveo u Nedžariće u Sarajevu i ostavio u internatu. Ja sam to tada doživljavao kao neku izdaju i cijeli dan nisam htio komunicirati ni s kim. Sjećam se da sam se svađao što moram na spavanje poslije večere i što moram naveče jesti paštetu, jer to se u te sate ne jede. Tada sam, po preporuci komisija za kategorizaciju, došao u predškolsko odjeljenje kako bih se lakše prilagodio ambijentu u kojem ću boraviti i školovati se.

Dopustite mi da kažem da moje prve spoznaje o Brajevom pismu nisu bile kroz taktilne tačkice, već kroz jedna kolica, a evo i kako. Ante Bartulović, kojeg nekadašnji učenici Zavoda pamte ne samo kao vrsnog majstora za popravku Brajevih mašina, nego i kao inovatora, doveo me tako do pomenutih kolica jedne subote kada je bio dežurni. Pitao me: „Šta je ovo?“, a ja sam rekao: „Neka kolica.“ Onda me je pitao: „Koliko ima pregrada?“ Prebrojao sam ih i bilo ih je šest. Na-

kon toga mi je objasnio da toliko ima tačkica i da je to pismo koje ću ja naučiti te da se zove Brajevo. Kako sam bio znatiželjan, donio mi je i neku knjigu i dopustio mi da je dotaknem, a ja sam rekao: „Ali nemam olovku, kako ću pisati?“ Onda mi je pokazao i mašinu, a moja znatiželja bila je još veća.

Moja nastavnica Jelica Mučibabić pokušavala je da me dodatno zainteresuje jer je vidjela da sam i te kako znatiželjan, a mojim pitanjima nikad kraja. U ljeto sam se rastao sa ovom nastavnicom i onda u jesen, kao prvačić, krenulo je sve ono što je sastavni dio obrazovanja - bukvar i lagano savladavanje slovo po slovo. Pamtim onaj dan kad smo mogli da pročitamo onu čuvenu kratku pjesmicu na kraju koja je glasila: „Svršili smo bukvar, znamo slova sva, sad će novu radost čitanka da da!“

Dobro pamtim koliko je muke Olga Bošković imala da me nauči da razlikujem č i ć, ali nije odustala i uspjelo je.

Tako je Brajevo pismo za mene postalo nešto što se podrazumijeva i nije imalo alternativu. U sjećanju mi je i jedan ljetni raspust kada su djeca iz komšiluka, ali i moji rođaci i rodice, zainteresovano slušali o Brajevom pismu, a ja se pravio važan kao kakav profesor, kao i kada sam svakome od njih na komadić papira napisao njegovo ime, naravno, na Brajevom.

Najteži dio života za mnoge od nas sigurno je bio period 90-ih kada je u BiH bjesnio rat i kada sam se pitao šta će biti s našom školom jer je moje obrazovanje prekinuto početkom rata. I danas mi je u sjećanju povratak u školu 10. marta 1997. godine i sve ono što smo prošli tih dana. Tada nije bilo nijedne knjige kada su u pitanju nastavni predmeti koje smo izučavali i sve smo pisali na Brajevoj mašini kako bismo imali kakvu - takvu literaturu za učenje. Na svu sreću, u školi je u kasnijim godinama zaživjela Brajeva štamparija pa mi je drago da Brajeva literatura više nije problem.

Po završetku mog školovanja, druženje sa Brajevim pismom se nastavilo i traje do današnjih dana.

Na radiju sam počeo raditi najprije kao saradnik, a kasnije i kao uposlenik; sve svoje pripreme, planove rada i izvještaje sam pisao na Brajevom pismu. Nove tehnologije koje su tih dana polako počele da ulaze i među nas slijepe sam polako savladavao i koristio, ali nije mi bilo ni na kraj pameti da zbog toga prestanem koristiti Brajevo pismo. U svakoj emisiji za mene je bilo sasvim prirodno da

na stolu u studiju bude koncept emisije i raspored sadržaja za emitovanje napisan na Brajevom pismu, bez obzira da li smo tu bili samo tonski realizator i ja ili smo imali i goste.

A onda mi se 2005. godine po prvi put ukazala prilika da budem edukator za Brajevo pismo. Na inicijativu Suada Skopljaka, u Zenici - gdje sam tada živio - počeli smo edukaciju kasnije oslijepljenih osoba za osposobljavanje na Brajevom pismu. Na našu sreću, aktivnost je prepoznata i kod donatora i kod slijepih pa smo za šest mjeseci intenzivnog rada, koji je bio prezentovan i široj javnosti, imali odlične rezultate. Nismo imali Brajev štampač i sve materijale za edukaciju sam kucao na Brajevoj mašini svakom pojedincu koji je učestvovao u procesu edukacije. Uradio sam i audio skriptu „Šta je važno znati o Brajevom pismu?“

Tih dana realizovana je i javna tribina o Brajevom pismu kojoj je prisustvovalo dosta mladih ljudi koji nisu slijepe osobe. Kao kruna svega bila je i manifestacija 50 godina rada Udruženja slijepih Zenica, gdje je referat na Brajevom pismu pročitao Šerif Patković, a sačinila ga je grupa nas aktivista Udruženja.

Životni put me 2010. godine ponovo dovodi u Sarajevo, gdje i danas živim sa odabranicom svoga srca. Brajevo pismo je i sada prisutno, a ona ista mašina koja je sa mnom prošla mnogo toga je još uvijek tu.

Poseban izazov bio je kada sam 2011. godine prvi put pozvan da u Francuskoj međunarodnoj školi održim djeci prezentaciju o tome kako slijepi žive i rade u svakodnevici, sa posebnim akcentom na Brajevo pismo. Kažem „prvi put“ jer se to nastavilo i u kasnijim godinama i ponovo će se aktivirati nakon pande-

mije, jer smo i ja i njihovo osoblje bili mišljenja da se o tome baš i ne bi moglo govoriti online.

U Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti BiH u Sarajevu radio sam na prilagodbi pjesama Nasihe Kapidžić Hadžić koje su prezentovane na izložbi o njenom radu i djelovanju pod nazivom „Vezeni most“. Tako su djeca iz svih škola u Kantonu Sarajevo mogla da vide i osjete kako to izgleda Brajevo pismo. Ova adaptacija se i danas čuva u ovom muzeju.

Na kraju mi dopustite da pozovem ljude koji su kasnije izgubili vid da bar daju šansu Brajevom pismu da uđe u njihove živote i postane dio njihove svakodnevice.

Nas ostale nije potrebno podsjećati na značaj ovih tačkica, ali ipak budimo svjesni da bez Brajevog pisma ništa u našim životima ne bi bilo isto.

Sarajevo, 14. juna 2021. godine

Senija Okić

Brajevo pismo je svuda oko mene

Često se sjetim djetinjstva i početka školovanja. Debele naočale, debela slova, podebljane linije...

Ujutro, kad su oči odmorne, nekako bi i išlo s čitanjem. Kako bi dan odmicao moje bi oči bile sve umornije i umornije, vid bi se mutio, također i slova. Bila sam tek na početku života i željela sam učiti i saznavati. Željela sam pročitati sve te silne knjige što su me okruživale, a moj vid, moji mali ostaci vida mi to nisu dozvoljavali. Majka mi pomaže, također i sestre, a meni to nije dovoljno. Želim sama čitati, čitati kad god mogu i hoću.

A onda susret s Brajevim pismom. Mnoštvo tačkica na bijelom papiru. Čudim se, radujem i strahujem. Sve u isto vrijeme. Moji prsti nevješti i kruti. Brzo pamtim pravila pisanja, a čitanje... Od čitanja imamo glavobolju i ja i moja sestra koja me podučava. Međutim, vid mi sve više i više slabi, a prsti dobijaju novo umijeće. Prepoznaju prvo ona slova sa manje tačkica, pa onda i ona sa više. Prvo čitam polako. Stalno čitam. Kažiprst mi katkad utrne i boli me od Lujevih tačkica.

Bucmaste Brajeve knjige su bile moje dobre drugarice u osnovnoj, zatim srednjoj školi i na fakultetu. Vremenom postajem jedan od najboljih čitača Brajevog pisma.

Usušujem se čitati brajicu i u javnosti. Sjećam se, prvo je to bilo u Tuzli 2002. godine na konferenciji slijepih žena. A onda 2013. u Sarajevu čitam ponovo u javnosti kao predsjednica Udruženja slijepih Kantona Sarajevo. Bio je to jubilej, 65 godina postojanja našeg udruženja. Rekla sam da ću sama pročitati referat o radu Udruženja, a moji prijatelji s dozom straha i skepse me pokušavaju odgovoriti. Ja ne odustajem i čitam. Čitam i ne kajem se zbog te odluke. Ovim čitanjem sam dokazala da se i Brajevo pismo može lijepo i brzo čitati. Bio je to, zapravo, rezultat mog stalnog i upornog korištenja ovog pisma za slijepe koje nema alternativu.

Danas sam profesorica i dosta vremena se družim s računarom, ali tu su i dalje moje bucmašte Brajeve knjige... Na njih uvijek mogu računati. One ne trebaju električnu energiju, nikakav virus ih ne može napasti i pojesti, nema pada sistema i gubljenja svega što je bilo pohranjeno.

Brajevo pismo je svuda oko mene... Na radnom stolu bilješke za školu ispisane Brajevim tačkicama. U ladici dokumentacija sortirana u fascikle s Brajevim slovima u zaglavlju. Knjige, CD-ovi, sve

nosi Brajevu oznaku i lako ih pronalazim. Kuham i dodajem svoje omiljene začine. Obilježeni su Brajevim naljepnicama i tako ih ne miješam. Moja veš mašina također ima Brajeve oznake, kao i pegla.

Dragi Luj, hvala ti za mnoštvo tačkica na bijelom papiru. Zahvaljujući tvojim tačkicama mogla sam se obrazovati i još uvijek se obrazujem. Obrazovanje me dovelo do samostalnosti i učinilo zadovoljnom i korisnom i sebi i društvu kojem pripadam.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Vedin Hajduković

Zašto slijepa osoba treba znati i koristiti Brajevo pismo

Brajevo pismo je nezamjenjivo u opismenjavanju slijepih osoba jer nam omogućava ravnopravnost, školovanje, afirmaciju u društvu, pristup informacijama, kao i uživanje u svim drugim segmentima života. Brajevo pismo je prepoznato i priznato u brojnim dokumentima, pravilima, konvencijama i zakonima na državnom i međunarodnom nivou.

Važno je napomenuti da je Brajevo pismo osnova pismenosti svake slijepe osobe. Ni pomagala ni tehnološki razvoj ne mogu umanjiti važnost ovog pisma bez kojeg je slijepa osoba nepismena. Koristeći se Brajevim pismom možemo sebi olakšati snalaženje u svakodnevnom životu, npr. obilježiti kućanske aparate, prehrambene artikle, odjevne predmete i slično. Prilikom učenja i usvajanja znanja iz različitih oblasti Brajevo pismo također igra važnu ulogu jer mnogo brže se uči čitanjem nego slušanjem. Dakle, naša tablica, šilo i komad papira u potpunosti mogu zamijeniti olovku i papir koje koriste ljudi zdravog vida. Sve su ovo razlozi zbog kojih ne trebamo i ne smijemo zaboraviti Brajevo pismo bez kojeg bi slijepe osobe bile uskraćene u sticanju znanja i primanju informacija.

Iskrenim odnosom i stalnim korištenjem ovog pisma možemo biti svije-
tao i odličan primjer mladom naraštaju koji treba doći u dodir s ovim „čarobnim
tačkicama“ koje otvaraju mnoge puteve učenja i znanja.

Moj prvi susret sa Brajevim pismom bio je neobičan. Kasnio sam s polaskom u školu i nisam znao ništa o njemu. Imao sam nepunih 10 godina kada sam upoznao kutiju sa šest kvadratića u koje sam ubacivao neke žetone koji su proizvodili, kako su mi govorili, neke simbole. Ubrzo sam te simbole pošao prenositi na papir preko Brajeve mašine, a potom ih prstima prepoznavati. Za kratko vrijeme naučio sam slova i brojke, a moja zabava je počela. Ruke su mi plovile po tačkastom papiru, a prsti ih slagali u riječi i rečenice. Sve brže sam pisao i čitao te počeo samostalno koristiti knjige koje su mi bile dostupne.

Brajevo pismo u mom školovanju postalo je nezamjenjivo jer nije bilo drugog načina da učim i radoznalo tražim časopise koji su se u to vrijeme štampali. Boravio sam u internatu, a kada bih odlazio u rodni kraj, svojim vršnjacima pokazivao sam svoje pismo koristeći kamenčiće, okrugle keksiće pa i sitne bombonice da nešto napišem. Svuda me prati i sa zadovoljstvom obilježavam sve što stignem kako bih omogućio sebi brži i lakši pronalazak željenih stvari. Mala tablica i šilo sastavni su dio sadržaja moje torbice. Moje školovanje bi bilo nezamislivo da nisam imao Brajevo pismo, a i danas kad radim ima glavnu ulogu.

Ohrabrujem sve slijepe osobe da uče pisati i čitati Brajevo pismo, jer ako ga ne naučite, nećete razumjeti koliko vam znači i koliko vrijedi.

Značaj upotrebe brajice

Iako su danas tehnološka dostignuća jednako dostupna i slijepima, Brajevo pismo je nezamjenljivo za njihovo obrazovanje, zapošljavanje i prilagođavanje predmeta u okruženju, čime slijepa osoba postaje samostalna, ostvarujući svoju ulogu u društvenom, političkom, kulturnom, ekonomskom i informativnom životu. Zato Luj Braj koji je izmislio brajicu zaslužuje duboko poštovanje i svakodnevno podsjećanje za sve slijepce koji je koriste.

Naravno, svaka slijepa osoba koja koristi Brajevo pismo može vrlo lično ispričati svoju priču o njenoj upotrebi. Moja priča datira od ranog djetinjstva i pratit će me do kraja života.

U petu godinu života sam ušla kao zdrava, nestašna i izrazito znatiželjna djevojčica, uživajući u igri, loveći leptire i učeći latinicu sa starijima. Uskoro sam se razboljela pa sam i u bolnici našla djecu s kojom sam se igrala, a neizostavno sa mnom je bila i knjiga Zlatni ključić koju sam slovkala kad sam morala mirovati.

Međutim, spletom nesretnih okolnosti sam u jednom danu izgubila vid. I dalje sam mogla skakati sa djecom jer sam prethodno upoznala prostor bolnice, ali moja knjiga je postala samo običan blok papira što mi je izazvalo pravi šok, jer valjda dijete tog uzrasta ne može percipirati pojam sljepoće.

Pošto je moj babo radio u firmi pored Saveza slijepih, obratio se Savezu za savjet i za početak je dobio bukvar. Kad sam uzela bukvar u ruke i dotakla tačkice, vratila mi se radost i ljubopitljivost. Pitala sam babu koje je ovo, a koje ono slovo, a on mi je strpljivo objašnjavao. Ja sam mu se divila kako zna i slova od tačkica, a onda mi je rekao da pored tih tačkica imaju i slova pisana ćirilicom. Znala sam za latinicu, potom naučila da se te tačkice zovu Brajevo pismo, ali novo čuđenje mi je bilo - šta je to sad i ćirilica?

Uskoro nakon oporavka i izlaska iz bolnice mi je neki čiko iz Saveza pokazao kako se piše Brajevo pismo sa šilom na tabli. Odlaskom u školu, pored

slova koja sam već znala, naučila sam muzičku notaciju, brojeve, simbole i sve što se moglo tačkati.

Tabla i šilo su mi postali svakodnevni pa sam i u gimnaziji na časovima i na fakultetu na predavanjima pravila bilješke, kao što su ih i ostali studenti pravili olovkom. Pisala sam referate i seminare na Brajevom pismu da bih ih mogla prezentirati.

Završila sam za profesora filozofskih i socioloških disciplina i zaposlila se u projektantsku biblioteku Elektro-građevinskog inženjeringa. Naravno, da nije bilo brajice ne bih mogla obavljati taj posao. Tu sam svu evidenciju i katalogizaciju pisala na Brajevom pismu, a na svakoj knjizi i ostaloj bibliotečkoj građi sam brajicom pisala naljepnice s evidencionim brojem, naslovom, imenom autora i izdanjem.

Dio radnog vijeka sam provela i kao bibliotekarka u školskoj biblioteci gdje sam primijenila prethodna iskustva s Brajevim pismom u radu. Pošto su tu biblioteku koristila djeca oštećenog vida, stavila sam brajične oznake i na vrata, obilježila brajicom sve stavke na školskom aparatu za kafu itd.

Šesnaest godina školovanja i 40 godina rada za mene bi bili samo pusti san da nisam koristila brajicu. Naravno, i moj privatni život je u znaku brajice sa naljepnicama na kućanskim aparatima, raznim teglama, začинима, svilenim trakama na odjeći na kojima su naljepnice kao legenda za odjevni predmet (boja, model, s čim se kombinuje i slično).

Neki naši drugari su pjevali i pjesme brajici, a ja, kad bih bila spisateljica, napisala bih o brajici i njenom značenju najčitanije djelo na svijetu.

Sarajevo, 2. jula 2020. godine

USKS

Udruženje slijepih
Kantona Sarajevo